№ 48 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 31 ՀՈԿՏ. ԱՌԱՋԻՆ 1918 ՏԱՐԻ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 31 ՀՈԿՏ. № 48

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՁԱՅՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

ՕՐԳԱՆ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
„ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՁԱՅՆ“ օրաթերթի

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆՆ Է

1 ամիսը . . . . 8 ռ. | 3 ամիսը . . . . 21 ռ.
2 ամիսը . . . . 15 ռ. | 4 ամիսը . . . . 25 ռ.

ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐԸ 50 ԿՈՊ.

Խմբագրութիւնը բաց է ամեն օր (բացի կիրակի եւ տօնօրերից) առաւօտեան ժամը 9—2-ը, իսկ գրասենեակը նաեւ երեկ. ժ. 6—8։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՆ ԱՄԵՆ ԼԵԶՈՒՈՎ

ՏՈՂԱՏԵՂԻՆ

Առաջին երեսի վրայ . . . . 50 կոպ.
Վերջին երեսի վրայ . . . . 30 կոպ.

Հասցէն՝ Тифлисъ, Головинскій просп. № 25. Tiflis, Rédaction du journal «Jogovrdi Dzain». Телефонъ 10—99.

Կոստիկյա Լիւդվիկովնա Տէր-Գրիգորեանցն իր անհուն յարգանքն ու շնորհակալութիւնն է յայտնում Գրական-Գեղարուեստական Սալոնին, Հայ Ժողովրդական Կուսակցութեան, Ախալցխայի և Կարսի Հայրենակցական Միութիւններին, Գանձակի հայ հասարակութեան, Հ. Տէր-Նիկողայոս ք. Բաւէեանին, բժշկապետ դ. Բ. Նաւասարդեանին, «Աղբիւր»-ի, «Ժողովրդի Ձայն»-ի, «Մշակ»-ի, «Տարազ»-ի խմբագրութիւններին և նրանց բոլորեցունց, որոնք յարգեցին իր ամուսնու՝ վաստակաւոր բժշկապետ

Գրիգոր Մկրտչեան
ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

յիշատակը, կազմելով հասարակական հանգոյթ, հոգեհանգիստ և ներկայ եղան յուղարկաւորութեանն ու թաղմանը։

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Յ. ՄԵԼԻՔ-ՆՈՒԲԱՐԵԱՆ
(Նախկին Դավոս սանատորիայի ասիստենտ)։
Ներքին և երեխայոց հիւանդութիւնների մասնագէտ, թոքերի և սրտի հիւանդ.։ Ընդունելութիւնը ամեն օր երեկոյեան ժամը 5—7-ը։ Սոլոլակ, Ռուիշեակայա 3, հեռ. 16—69։ (ա. օ.) 100—2

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԿԱԲԻՆԵՏ
ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
ՖԵՈԴՈՐ ՍԱԿԻԱՐԵԼՈՎԻՉ
Ցխոմելիձէի
Ընդունելութիւնն ամեն օր ժ. 9—2 և 5—6, բացի կիրակի օրերից։ Կոլուբանսկայա № 8, (Նախկ. Բարոնսկայա) տուն Մեսխիևի, հեռ. 13—35 (կոմենդանտական վարչութեան կից, պետակ. բանկի՞ դիմաց)։ 15—1

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՆ ՊԱՏՈՒԷՐՆԵՐ
ԳՈՒԼՊԱՆԵՐԻ,
ԺԱԿԵՏՆԵՐԻ
ԵՒ ԱՅԼ ԳՈՐԾՈՒԱԾՔՆԵՐԻ
Նոյն տեղը ծախւում են
— ՊԱՏՐԱՍՏԻ ԳՈՒԼՊԱՆԵՐ —
Դիմել միայն առաւօտները ժամը 11-ից 4-ը։ Բարեատինսկայա № 6, վերին յարկ։ 10—10

Թիֆլիս, 31 հոկտեմբերի

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿՈՆՖԵՐԵՆՑԻԱՆ

Վրաստանի կառավարութիւնը ուղղել է Հայաստանի և Ադրբէջանի կառավարութիւններին հրաւէր՝ գումարելու նոյեմբերի 10-ին Թիֆլիսում մի համախորհրդակցութիւն, այդ պետութիւնների ներկայացուցիչներից բաղկացած, որ պիտի զբաղուի մի շարք կարևոր քաղաքական հարցերով։ Այդ ժողովին պիտի մասնակցեն նաև Հիւսիսային Կովկասի լեռնական ազգերի միութեան կառավարութեան ներկայացուցիչները։ Վրաց կառավարութիւնն առաջարկում է այդ կոնֆերանսի առաջ դնել հետևեալ խնդիրները.

ա) Համագումարին հրաւիրուած պետութիւնների անկախութեանց փոխադարձ ճանաչումը։

բ) Լուծումն այն բոլոր վիճելի խնդիրների, ի բաց չառեալ նոյնպէս սահմանային վէճերը, շահագրգռուած պետութիւնների համաձայնութեամբ, կամ այդպիսի համաձայնութեան բացակայութեան դէպքում՝ արբիտրաժի միջոցով։

գ) Փոխադարձ պարտաւորութիւն ոչ մի պետութեան հետ համաձայնութիւն չկայացնել ի վնաս համագումարին մասնակցող պետութիւնների որևէ մէկի։

դ) Համերաշխօրէն փոխադարձ համաձայնութեամբ հանդէս գալ համաշխարհային կոնգրեսում, սոյն հասարակապետութիւնների անկախութեան ճանաչման և նրանց ընդհանուր շահերի պաշտպանութեան համար։

Այս առաջարկը Վրաստանի արտաքին գործերի նախարարը իր շրջաբերականի մէջ հիմնաւորում է նրանով, որ շուտով պիտի գումարուի համաշխարհային կոնգրեսը, որին պիտի ներկայ լինեն նաև Կովկասի պետութիւնները, իսկ որովհետև այդ պետութիւնները փոքր և թոյլ են, այդ պատճառով նրանք բոլորն էլ կարիք ունեն միանալու, որպէսզի հանդէս գալով կոնգրեսին, որպէս մի դաշնակցութիւն, նրանք միացնեն իրենց ոյժերը և միասին պաշտպանեն ընդհանուր պահանջները, իրար չհակասելով և միմեանց չխանգարելով։

Վրաց կառավարութեան առաջարկը շատ ժամանակին է և գոհունակութեամբ կ'ընդունուի անկասկած մեր ժողովուրդների բոլոր գիտակից տարրերի կողմից։ Մասնաւորապէս Հայ Ժողովրդական Կուսակցութիւնն իրեն սրբազան պարտքը կը համարի պաշտպանել կոնֆերանսի գաղափարը հայ հասարակութեան մէջ։

Այդ ժողովը կը լինի առաջին քայլը Կովկասի ազգերի համաձայնութեան և միացման գործում, որ մենք միշտ պաշտպանել ենք։

Դառնալով Վրաց կառավարութիւնից առաջարկած ծրագրին, պիտի ասել, որ նրա առաջին երկու կէտերը մեր պետութիւններից ամեն մէկի համար բոլորովին պարզ են և ոչ բոլորին։ Եւ եթէ նրանք բոլորը այս հարցերին վերաբերուեն անկեղծութեամբ և գործնականօրէն, լուծումը խոկոյն կը գտնուի։

Ինչ վերաբերում է երրորդ և չորրորդ կէտերին, այստեղ արդէն խնդիրը բարդանում է, որովհետև, մինչև որ մեր պետութիւնները բաժանեն զանազան օրիենտացիաներ, մինչև որ նրանք արտայայտեն տարբեր վերաբերմունք դէպի մի հարևան պետութիւնը, Տաճկաստանը, և չպարզեն իրենց վերաբերմունքը դէպի միւս հարևանը, Ռուսաստանը, հազիւ թէ նրանք վստահ կերպով իրենց վրայ անկեղծ պարտականութիւններ վերցնեն։ Չէ՞ որ տարբեր արտաքին տենդենցներից, որ իւրացրել են Կովկասի ազգութիւնները, նրանցից ամեն մէկը իր հերթին միշտ ձգտել է (և դեռ ձգտում է) պաշտպանութիւն գտնել հարևանի դէմ մի որևէ հզօր արտաքին հովանաւորող ոյժի մէջ։

Ճիշտ է, այժմ, երբ պարզւում է, թէ ինչ ձևով պիտի վերջանայ համաշխարհային պատերազմը, երբ Հիւսիսում նորից կազմակերպւում է վելիկորուս ժողովուրդը, իսկ տաճիկ զօրքը պիտի վերադառնայ տուն, զգուշէ հարթուեն և մեր օրիենտացիաների սուր խնդիրը. բայց և այնպէս, դեռ շատ վիճելի հարցեր կան, որոնց շնորհիւ յիշեալ կոնֆերանսի ծրագրի երկրորդ մասը, այսպէս ասած արտաքինը, մենք պիտի համարենք շատ աւելի մութ և դեռ չպարզուած հենց իրենց, կոնֆերանսին մասնակցող պետութիւնների համար, քան առաջինը, ներքին մասը։

Այս հարցերին մենք դեռ առիթ կունենանք վերադառնալու։

Իսկ այսօր, մենք պիտի ասենք, յամենայն դէպս, որ կոնֆերանսը մի ուրախալի և ողջունելի երևոյթ կը լինի, որպէս մեր փոքր պետութիւնները իրար մօտեցնող լուրջ և կարևոր գործօն։

ԹՈՒՐՔ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՕՖՖԻՑԻՈԶԸ ՆԵՐՔԻՆ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

«Ժամանակ» թերթից քաղում ենք «Թէրջիմանի Էֆքեարի» մէջ տպուած խմբագրական յօդուածը։

«Մենք մեր երկրին սահմաններուն վրայ տեղի ունեցող պատերազմը շատոնց ի վեր մոռնալով մեր միջև պատերազմ հրատարակեցինք։ Շարունակ և ամեն առիթէ օգուտ քաղելով իրարու հետ կռնդհարինք։ Սահմանագլուխներու վրայ գտնուող թշնամին մեր ճակատները ճեղքեց և պարզապէս կայծակի արագութեամբ կը յառաջանայ մեր նուիրական հողերը կոխկրտելով և մենք տակաւին մեր անձը մտածելով կըղբաղինք։ Գերմանները հաշտութիւն առաջարկեցին Ամերիկայի, դ-ատասխանը տուին, այդ պատասխանին պատասխանը տուին և մենք տակաւին լուրջ կերպով հաշտութեան ձեռնարկ չըրինք։ Գերման կայսրն իսկ, որ 4-5 միլիոն սուինի յենած է, իր երկրին մէջ քաղաքական մեծ յեղաշրջումի մը ականատես կըլլայ, և այս օր իսկ իր ոյժին շնորհիւ ինքզինքը թըշնամիներուն յարգել տալու վիճակին մէջ գտնուելով հանդերձ, երբ երկիրը «Ա՛լ կը բաւէ, մեր ճակատագիրը որոշելու գործը մեզի ձգէ» ըսելուն պէս, այս ընդհ. փափաքին առջև իր անձը, իր հպարտութիւնը, ամեն բան կը զոհէ առանց վարանելու։ Բոլոր այս օրինակներուն և մեզ շրջապատող մյաչափ վտանգներուն հակառակ, երբ մենք տակաւին մեր գիտցածէն չշեղինք և աթոռի, պաշտօնի և դիրքի «տէրտ»ով դբաղինք. սխալ կըլլայ ըսել թէ մենք մեզի դէմ պատերազմ հռչակած ենք։ Այո, թշնամին ոչ թէ դուրսը, այլ մեր մէջն է։ Աստուած մի՛ արասցէ, զմեզ ընաջինջ ընողը ո՛չ թէ մեր թշնամիները, այլ մեր սխալները, մեր վէճերը, մեր անկարողութիւնները պիտի ըլլան։ Մեր ենթակայ եղած աղէտներէն քիչ վնասով ազատելու միակ միջոցը ժամ առաջ մեր թշնամիներուն հետ հաշտութիւն կնքելն է։ Բայց այս գործին մէջ յաջողելու համար նախ և առաջ ներքին հաշտութիւն մը գոյացնելու ենք։ Ներքին հաշտութիւն ըսելը բարեկարգութիւն ըսել է և բարեկարգութիւնն ալ միմիայն օրէնքով և արդարութեամբ կըլլայ։ Աչքի առջև բերենք հաշտութեան սեղանին շուրջ քննուելիք խնդիրները։ Հոն մի առ մի պիտի քննուին ազգերու ներքին վարչութեան և օրէնքի ու արդարութեան խնդիրները։ Ամեն տէրութիւն պարտաւոր պիտի ըլլայ ապացուցանել թէ երկիրը ներքնապէս վարելու ընդունակութիւն ունի։ Եթէ կարգը մեր գործերուն քննութեան գայ, ամեն բանէ առաջ «քարիթիւլասիոն»-ի խնդիրը մէջ տեղ պիտի հանուի։ Եթէ մենք մեր երկրին մէջ արդարութիւնը գործելու մեր արդի ձևովը, նստինք հաշտութեան սեղանին շուրջ, պիտի համարձակինք բերան բանալու և քարիթիւլասիոնին ջնջման վրայ պնդելու։

ՄԱՄՈՒԼ

Թիֆլիսում լոյս է տեսել ռուսերէն լեզուով մահմեդական սոցիալ-դեմոկրատ «Հումմէթ» կուսակցութեան շաբաթաթերթի առաջին համարը:

Թերթի առաջին յօդուածը նուիրուած է «Բագուի ազատագրութեանը», որից քաղում ենք հետևեալ տողերը.

«Ինչպէս զգացմունքներով էլ առաջնորդուելիս լինեն կառոյած կազմակերպողները, ինչպէս վրէժխնդրութեամբ էլ որ արդարացնեն իրենց, մարդկան գործողութիւնների աճիւ, այնուամենայնիւ անջնջելի բծերով կը գրուի այդ՝ «Ադրբէջանի դեմոկրատական հանրապետութեան» պատմութեան էջերում, իր գոյութեան առաջին տարում:

Մենք բուռն զգացմունքներով բողոքում ենք այդ անմարդավայել բռնութիւնների դէմ խաղաղ ժողովրդի վրայ և յիշեցնում ենք կառավարիչներին և հրամանատարներին Երիտասարդ Ադրբէջանի, որ կը գայ պատասխանատուութեան ժամը և այն ժամանակ ոչ մի ճարտասանութեամբ չէք կարող արդարացնել ձեզ, ձեզնից խաբուած և խայտառակած ժողովրդի առաջ:

Թող բոլորը իմանան, որ այդ արիւնահեղ օրերը կըգրուեն ոչ թէ մուսուլման ժողովրդի հաշուին, այլ նրա կառավարիչների և հրամանատարների, որոնք յափշտակել են իշխանութիւնը իրենց կեղտոտ ձեռքերի մէջ»:

Ի միջի այլոց «Հորիզոն»-ը շեշտում է այն հանգամանքը, որ Ադրբէջանի Թուրքերը ազատուում են արդէն անգուսպ տաճկասիրութիւնից, համոզուելով, որ տաճիկները կարգուկանոնի տեղ սահզմել են միմիայն գերեզմանային լռութիւն:

Մենք ողջունում ենք երիտասարդ մահմեդական կուսակցութեան այս թերթը, որ գալիս է մի նոր գործօն դառնալ Անդրկովկասեան ժողովուրդների միութեան և եղբայրութեան:

* * *

Հայ-վրացական կոնֆլիկտը քանի գնում վերածւում է դաշնակցական-մենշեւիկեան մամուլի պոլեմիկայի: Սոցիալիստական ինտերնացիոնալի հասուած կոչուող այս երկու կուսակցութիւնների թերթերը իրար միսն են ուտում, համոզելով միևնոյն ժամանակ խեղճ ընթերցողին, որ ազգային տեսակէտը նենգամիտ միջազգային բուրժուազիայի և իմպերալիզմի ամենավտանգաւոր գիւտն է:

Այսպէս են «Հորիզոն»-ն ու «Борьба»-ն:

«Աշխատաւոր»-ը ի հարկէ, այս անգամ էլ իր սուրյն տեսակէտն է պաշտպանում, «Դիպլոմատիան դեմոկրատիայի ծառայում» խորագիր վերնագրի տակ մի յօդուածում արծարծելով այն սօվդեպխական միտքը, թէ Կովկասեան դեմոկրատիայի տունը քանդւում է նրանից, որ նրա շարքերում կան և դիպլոմատներ:

Խեղճ Վիլսոն: Նա դեռ չի իւրացրել «Աշխատաւոր»-ի այն տարրական գաղափարը, որ դեմոկրատիայի առաջի գործը պիտի լինի մորթել բոլոր դիպլոմատներին և առաջի հերթին իրեն, Վիլսոնին:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

(Վ. Հ. Գ.)

Գերմանական հաղորդագրութիւն հոկտ. 28-ին:

Անջատ հաշտութիւն Աւստրիայի հետ

ՎԻԵՆՆԱ.—Արտաքին գործոց նախարարը լիազօրել է Ստոկհոլմի աւստրո-հունգարական դեսպանին խնդրել շուէդական կառավարութեանը՝ յանձնել Միացեալ Նահանգների նախագահին հետևեալ պատասխանը նրա հոկտեմբերի 18-ի նոտային:

«Ի պատասխան նախագահ Վիլսոնի նոտային, որ նա ուղղել էր Աւստրո-Հունգարիային հոկտեմբերի 18-ին և համակերպուելով նրա որոշմանը՝ վարել անջատ բանակցութիւններ Աւստրո-Հունգարիայի հետ զինադադարի և հաշտութեան մասին, աւստրո-հունգարական կառավարութիւնը պատիւ ունի յայտնել, որ նա համաձայն է պ. նախագահի այս յայտարարութեան հետ, ինչպէս և նրա նախկին յայտարարութիւնների հետ, որտեղ նա արտայայտել է իր հայեացքները աւստրո-հունգարական ժողովուրդների իրաւունքների մասին, նամանաւանդ չեխօ-սլովակների և իւգոսլաւեանների նկատմամբ:

Այսպիսով ուրեմն այս պահանջները Աւստրո-Հունգարիայի կողմից ընդունելուց յետոյ, որոնց բարեյաջող լուծման հետ է կապել պ. նախագահը հաշտութեան բանակցութիւնների սկսելու պայմանը, այլևս ոչ մի արգելք չկայ յետաձգել վերոյիշեալ բանակցութիւնները սկսելու համար:

Աւստրո-Հունգարական կառավարութիւնը այսու յայտնում է, որ նա պատրաստ է սկսել բանակցութիւններ իր թշնամիների հետ, ամիջական զինադադար կնքելով բոլոր ճակատների վրայ և չսպասելով միւս բանակցութիւնների հետևանքին: Աւստրո-Հունգարական կառավարութիւնը խնդրում է նախագահ Վիլսոնին ձեռք առնել պատշաճ միջոցներ»:

Գուսսարեկի կաբինետի հրաժարականը

ՎԻԵՆՆԱ.—Կայսրն ընդունել է Գուսսարեկի կաբինետի հրաժարականը: Նազվարնի սովետնիկ Լամմաշը նշանակուած մինիստր-նախագահ:

Լլոյդ Ջորջը եւ Բալֆուրը

ԼՈՆԴՈՆ.—Լլոյդ Ջորջը և Բալֆուրը մեկնել են Ֆրանսիա մի քանի ծովային և ցամաքային սպաների հետ:

ՊՈԼՍԻ ԹԵՐԹԵՐԻՑ

Տաճկաստանի պատասխանը Վիլսոնի նոտային

Տաճկաց դեսպանը Մադրիդում յանձնել է սպանական կառավարութեանը հետևեալ նոտան ի պատասխան Վիլսոնի հաշտութեան առաջարկին.

«Ես, ի ներքոյ ստորագրեալս, տաճկաց դեսպանս, իմ կառավարութեան յանձնարարութեամբ պատիւ ունիմ խնդրել կայսերական պետութեանը բարեհաճել հաղորդել Միացեալ Նահանգների պ. Նախագահին, որ Օսմանեան կառավարութիւնը խնդրում է իրեն նախագահին իր վրայ վերցնել խաղաղութիւնը վերականգնելու գործի ամբողջ ծանրութիւնը, տեղեկացնել այս խնդրի մասին բոլոր կռուող պետութիւններին և խնդրել նրանց ուղարկել իրենց ներկայացուցիչներին հաշտութեան բանակցութիւնները սկսելու համար:

Իմ կառավարութիւնը ինչպէս և առաջ բանակցութիւնների հիմնական կէտն է համարում այն ծրագիրը, որի մասին խօսել է պ. Նախագահը իր յունուարի 8 ճառում, ինչպէս և միւս յետագայ դէպքերում, օրինակ սեպտ. 27-ին:

Արիւնհեղութեանը վերջ դնելու նպատակով Օսմանեան կառավարութիւնը խնդրում է անյապաղ միջոցներ ձեռք առնել ընդհանուր զինադադար կնքելու համար թէ ցամաքում, թէ ծովում և թէ օդում»:

Ուկրայնական նաւը Պոլսում

«Տիգր» նաւը ուկրայնական դրօշակի տակ հասաւ Պոլիս աղեւ, գետնախնձորի և ձկնկիթի բեռով և [illegible] մասը, որը [illegible] կական իշխանութիւնից [illegible] «Տիգր» [illegible] երկու անգամ պիտի շրջագայէ Պոլսի և Օդեսայի միջև:

Ադրբէջանի դրամներ

«Ախշամը» հաղորդում է, որ Ադրբէջանի կառավարութիւնը Պոլսում տպագրել է տալիս թղթադրամներ Ադրբէջանի համար: Ձևով և չափով այդ թղթադրամները նմանւում են տաճկական դրամներին:

Հունգարիայում

Բուդապեշտի թերթերը հաղորդում են, որ Հունգարիայում մեծ ծաւալ է ստանում Աւստրիայից բաժանուելու շարժումը:

Ֆերդինանդ Կոբուրգը

Բուլգարական նախկին ցար Ֆերդինանդը ժամանել է Կոբուրգ այնտեղ ապրելու մտադրութեամբ: Նրան ուղեկցում է իր որդի Կիրիլը և մեծ շքախումբ:

Ամերիկա կը ճանչնայ

Ուաշինկթընէն կը հեռագրուի թէ ամերիկեան կառավարութիւնը իբրև պատերազմիկ պետութիւն կը ճանչնայ Չեհ-Սլովաքները:

Սպեկուլեացիան Բուլգարիայում

Բուլգարիայից հաղորդում են, որ կառավարութիւնը գրաւել է սպեկուլեանտներից ապրանք մի քանի միլիոն ռուբլու արժողութեամբ: Ի միջի այլոց, մի գնդապետից խլուած է 1 միլիոն ռուբլու ապրանք:

Սիբիրում

Գեներալ Կնոկսը իր շտաբի հետ ժամանել է Վլադիվոստոկ:

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Վ. Հ. Գ.)

ԲԵՐԼԻՆ, 29 հոկտ.—Պատերազմական հաղորդագրութիւն: Արևմտեան ռազմաբեմ: Կրոնպրինց Ռուպ-

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԵՒ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

III

II Ինտերնացիոնալը եւ պատերազմը

Կապիտալիզմի զարգացման պրոցեսը զարգանում է և բուրժուազիայի նուաճողական քաղաքականութիւնը և հետևաբար պատերազմի հաւանականութիւնը: Առանց չափազանցութեան մէջ ընկնելու կարելի է ասել, որ չի եղել և ոչ մի միջազգային և կամ ազգային սոցիալիստական կոնգրես, որ անխուսափելիօրէն չանդրադառնար պատերազմի պրոբլեմին և այն դերքին, որ դէպի նա պիտի բռնեն կռուող երկիրների պրոլետարները: Եւ հաւատարիմ Մարքսի աւանդութիւններին, II Ինտերնացիոնալն էլ ամենայն հետևողականութեամբ ընդունել է պաշտպանողական պատերազմի և հայրենիքի գաղափարները, առանց սակայն դաւաճանելու ոչ պրոլետարիատի սոցիալիստական իդէալներին և ոչ էլ նրա դասակարգային կռուի մեթոդներին:

Միջազգային կոնգրեսներից ամենանշանաւորն են մեզ հետաքրքրող հարցի տեսակէտից Ցիւրիխինը (1893 թ.), Պարիզինը (1900 թ.) և Շտուտգարդինը (1907 թ.), որտեղ պատերազմի պրոբլեմը դրուել է իր ամբողջութեամբ և որտեղ միջազգային սոցիալիզմը յանձինս Բեբելի, Լիբկնեխտի, Ժորէսի, Պլեխանովի, Կաուցկու և ուրիշ ականաւոր ներկայացուցիչների յայտարարել է իր հաւատարմութիւնը Մարքսի ձևակերպումներին:

Այդ կոնգրեսները ընդգրկել են*) ոչ միայն պատերազմի գաղափարը, այլ և նրանից բղխող բոլոր տակտիկական հետևանքները, որ պատերազմի դէպքում պիտի ընդունի պրոլետարիատը և նրա կազմակերպուած սոցիալիստական կուսակցութիւնը:

Այս տակտիքական խնդիրներից կարևորագոյնն է կօալիցիօն մինիստրութեան հարցը:

Ցայտնի է, որ դասակարգային կռուի տակտիկան բուրժուական կարգերում ժխտում է կօալիցիայի սկզբունքը և սոցիալիստները հրաժարւում են մասնելու կառավարութեան կազմը, որ համաձայն մարքսիստական թէօրիայի ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ տիրող դասակարգի, բուրժուազիայի իշխանութիւն:

Բայց եթէ պրոլետարիատին վիճակւում է վարել պաշտպանողական պատերազմ, բնական է, որ նա գտնէ այդ պատերազմի ընթացքում, սահմանուած է վարել ոչ միայն իր դասակարգային, աւելի ճիշտը, ոչ այնքան դասակարգային, որքան ընդհանուր հայրենիքի, համազգային քաղաքականութիւնը. այդ քաղաքականութիւնը բնականաբար թելադրելու է նրան ոչ թէ դասակարգային կռուի «խորացումն», այլ «քաղաքացիական հաշտութիւն» բուրժուազիայի և հետևաբար նրա շահերը ներկայացնող կառավարութեան հետ:

Սա չի նշանակում, ի հարկէ, բոլորովին հրաժարուել դասակարգային կռուից և անձնատուր լինել բուրժուազիային.—ոչ. «քաղաքացիական հաշտութիւնը» դնում է երկուսիս թէ բուրժուազիայի և թէ պրոլետարիատի վրայ «զոհաբերութեան» պարտք, որ կատարւում է տարբեր երկրներում տարբեր չափով և տարբեր եղանակով համաձայն ամէն մի երկրի տնտեսական և կուլտուրական պայմաններին և քաղաքական մոմենտի պահանջներին: Բայց հիմնական սկզբունքը մնում է այն, որ ամբողջ պրոլետարիատը—թէ կապիտալը և թէ աշխատանքը նախ և առաջ յարմարւում են մղուող պատերազմի պահանջներին, ենթարկւում են միլիտարիզացիայի:

Կօալիցիոն մինիստրութեան սկզբունքը առանձնապէս զբաղեցրել Շտուտգարդի կոնգրեսը, որը համաձայն Կաուցկու զեկուցման, թոյլ տուեց սոցիալիստներին մասնակցելու բուրժուական կառավարութիւնների կազմի մէջ երկրի բացառիկ պայմաններում, որոնցից մէկն էլ պատերազմական դրութիւնն է:

Այս տեսակէտի վրայ են կանգնած և միւս միջազգային կոնգրեսները, որոնք ամենայն հետևողականութեամբ չէզոքացնում և մերժում էին այն բոլոր անարխիստական փորձերը, որ սոցիալիզմի անուան տակ դեռ այն ժամանակները աշխատում էին իրականացնել մասնաւորապէս հոլլանդացի Դոմելլա Նիւվենհէյսը, ֆրանսիացի Էրվէն և մեր հանրածանօթ՝ Լենինը:

Այս անարխիստական հոսանքի տեսակէտից միանգամայն բնորոշ է այն բանաձևը, որ կոնգրեսներից մէկին փոքրամասնութեան անունից ներկայացրին Լենինն ու Ռոզա Լիւքսեմբուրգը. «Պատերազմը ծագելու դէպքում—ասում էին բանաձևի հեղինակները—պիտի կռուեն յանուն նրա ամենաշուտ վախճանի. միևնոյն ժամանակ պէտք օգտագործել պատերազմի ստեղծած կրիզիսը ժողովրդական մասսաները բարձրացնելու համար և կապիտալիստական կարգի քայքայումը»:

Ինչպէս տեսնում է ընթերցողը, սրանք այն լօզունգներն են, որ ռուս սոցիալ-դեմոկրատիայի այն թևը, որ յեղափոխութեան և երկրի դէմն առնելով իր ձեռքը և հաստատելով, թէ կռւում են լենինականութեան դէմ, շպրտում էր ռուս ազգի ամբոխին—война войнѣ, война за миръ. սրանք այն «կխալխինախականներն» էին, որոնց, ինչպէս կըտեսնենք յետագայում, միջազգային սոցիալիզմի վկայած և ռուս սոցիալ-դեմոկրատիայից վերհասուած, մարքսիստական գրականութեան պարծանք Պլեխանովը համարում էր Ռուսաստանի համար աւելի վտանգաւոր և այդ պատճառով էլ աւելի ատելի քան ինքը—Լենինը: Դուք տեսնում էք, որ Լենինները հակառակ մարքսիզմի ոչ միայն չեն ընդգրկում (не пріемлютъ) պատերազմը և «քաղաքացիական հաշտութիւնը», այլ, ընդհակառակը, հրաւիրում են «խորացնել» մասսաների դժգոհութիւնը և առաջ բերել... սոցիալիստական յեղափոխութիւն:

Նոյն միտքը աւելի որոշակի և իրեն յատուկ ուղղամտութեամբ յայտարարում էր «անզուսպ» Էրվէն Շտուտգարդի կոնգրեսում: «Պրոլետարիատը չունի հայրենիք—ասում էր նա—և պիտի կռուել պատերազմի դէմ, հրահանգելով ընդհանուր զինուորական գործադուլ, որովհետև պրոլետարիատի համար միևնոյն է, թէ որ ազգային և կամ որ կառավարական դրօշակի տակ են շահագործում նրան»:

Պլեխանովի, Բեբելի և Կաուցկու մարքսիստական միտքը և սոցիալիստական հմայքը ի հարկէ ինքնին վսեմ. աւելի երաշխիք էին, որ կոնգրեսները և եւրոպական դեմոկրատիան չեն գայթակղուել յեղափոխական ֆրազէոլոգիայից և ըղջամտութեամբ կանգ կառնեն այն պարզ դիտողութիւնների առաջ, որ յիշեալ հեղինակաւոր ղեկավարներն անում էին այդ անարխիստներին—չէ՞ որ պատերազմի ժամանակ կռւող զօրքին հրաւիրել ընդհանուր գործադուլի—նշանակում է անպայմանացնել նրան դէզերտիրութեան քարոզով. չէ՞ որ դա նշանակում է մի կատարեալ աղէտ կռւող երկիրներից հենց նրա համար, որտեղ աւելի հեղինակաւոր է սոցիալիստական կուսակցութիւնը և որը այդ իսկ պատճառով, ենթադրւում է, աւելի կուլտուրական է իր պրոլետարիատի բարձր գիտակցութեամբ:

Եւրոպական դեմոկրատիան, ինչպէս տեսնենք, չգնաց Լենինների և Էրվէների յետևից. դա դեռ բաւական չէ. այդ «անզուսպ» Էրվէն ներկայ համաշխարհային պատերազմի հենց առաջին օրերին, երբ

*) «Ընդգրկել» բառը մենք այստեղ գործ ենք ածում իբրև համանիշ ռուսերէն «пріять» տերմինի՝ ռուսական սոց.-դեմոկրատական հոսանքները հեշտութեամբ հասկանալու համար: Ցայտնի է, որ այսպէս կոչուած «оборонцы»-պաշտպանողական մենշեւիկները տնուանում էին միևնոյն ժամանակ և «пріемлющіе», այսինքն պատերազմն ընդունողներ, ընդգրկողներ, հակառակ «интернаціоналистъ»-ներին և մանաւանդ «большевикъ»-ներին, որոնք համարւում էին «непріемлющіе», իսկ երկրորդները նաև «пораженцы»—այսինքն Ռուսաստանի փրկութիւնը, որ նրանց կարծիքով պիտի անմիջապէս բերէր սոցիալիստական կարգեր, կայանում էր նրա պարտութեան մէջ:

ռիսաց բանակ.—Լոոսի հարթավայրում Օլսենի մօտ մենք կանգնեցրինք թշնամու մասնակի յարձակումները: Թշնամու ուժեղ զօրամասերը, որոնք Կոնդից հիւսիս-արևմուտք փորձում էին գրաւել Շեյդայի արևելեան ափը, մեր հակայարձակման շնորհիւ յաջողութիւն չունեցան: Շեյդից հարաւ, անգլիական ուժեղ յարձակումները պատռեցին ժամանակաւորապէս մեր գիծը Ֆամարի մօտ:

Թշնամին շարունակում է աւանների ոչնչացումը նաև Շեյդից հարթավայրից դէպի արևելք: Վալանսիենը նոյնպէս ենթարկւում է թշնամու ուժեղ կրակին:

Գերմանական կռոնպրինցի բանակ.—Ուազի ջրանցքի դէմ, Էպրէի և Լեկելլի մէջ ֆրանսիական յարձակումները թուլացան, շնորհիւ մեր կենտրոնացած արտիլերիական կրակի: Աննշան զօրամասեր, որոնք մտան ջրանցք՝ յետ շպրտուեցին մեր հակայարձակումով: Գիզից արևմուտք թշնամու յարձակումները չհասան կատարելութեան, շնորհիւ մեր կրակի գործունէութեան: Սուշի սեկտորի մօտ, Լան-Մարր Շոսսէյի երկու կողմում, Պօղեանի զօրախմբերը անսովոր շուտ յետ կասեցրին թշնամու ուժեղ յարձակումները:

Հալվիցի բանակ.—Էյրի և Մաասի մէջ երբեմն ուժեղ արտիլերիական գործողութիւններ են:

Կ. ՊՈԼԻՍ, 29 հոկտ.—Պատերազմական հաղորդագրութիւն: Ճակատներում առանձին աչքի ընկնող կռիւներ չկան:

ԲԵՐԼԻՆ, 29 հոկտ.—Երեկ. պատերազմական հաղորդագրութիւն: Մասնակի կռիւներ են Լէ-Կեսնոյից և Լիսից հարաւ: Նիշի, լէ Կոնտի և Էնի միջև յետ վանուեցին ֆրանսիական յարձակումները, որոնք սկսուել էին երեկոյեան մօտերը:

ՎԻԵՆՆԱ, 29 հոկտեմբերի.—Պատերազմական հաղորդագրութիւն: Երէկ Ասոլոնէ-Պերտիկա-Սոլէարոլօ պաշտպանները հետևակային մեծ կռիւներ չունեցան: Մոնտէ-Ծպիննուչիայի շրջանում մեր զօրքերը հակայարձակումով ուղղեցին իրենց դիրքերը: Ալոնոբէկոնում մեր թիկունքի ուժերը ճնշուեցին. Թշնամու յարձակումները, որոնք ձեռնարկուած էին մեր դիրքերի դէմ մեծ ուժերով՝ յաջողութիւն չունեցան և թանգ նստեցին թշնամու վրայ:

Պիաւայում կռիւը շարունակւում է. Թշնամին նոր ուժեր ստանալով և զարգացնելով ուժեղ արտիլերական կրակ, շարունակեց իր առաջխաղացումը: Սարսափելի կռիւներ են Վալդոբբիա-Դեօի մօտ, Մարագոյից հիւսիս և Սիսապլիում, Պիաւ դաւ ջրանցքի մօտ, Սուսեգանեյից հարաւ Տրեշէի մօտ և Պոլլօ-դի Պիաւայում: Թէև Համաձայնութեան պետութիւնների զօրքին յաջողուեց պատռել մեր դիրքերը, բայց չը նայած դրան, երեկոյեան արդէն որոշուած էր մեր գիծը յետ տանել այն տեղում, որտեղ աւելի ուժեղ յարձակումներ են եղել: Այդ զօրաշարժումը տեղի ունեցաւ գիշերը:

Բալկանեան ռազմաբեմ.—Ալբանիայում մեր զօրքերը մաքրեցին Ելեսսին: Դրինայի սահմանում ոչինչ չկայ: Սերբիայում մեր երեկուայ առաջխաղացումները շարունակւում էին, առանց կռուի մտնելու թշնամու հետ: Վերջինս հասաւ մինչև Պալանկա:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

Մատրոսների խռովութիւնը

Օդեսսայից հաղորդում են, որ Պետրոգրադում տեղի է ունեցել նոր յեղաշրջում և Խորհուրդների իշխանութեան դէմ խռովուել են մատրոսները: Նրանք պահանջում են կոմիսսարներին հեռացնել. Մատրոսները գրաւել են Ձմեռային պալատը: Մօտեցած նաւերը սպառնում են ռմբակոծել քաղաքը:

Գերմանացիների պատրաստութիւնները

Սեւաստոպոլում գերմանացիք պաշտպանողական դրութեան մէջ են դնում Սև ծովեան նաւատորմիղը:

Ուկրայինան պատրաստւում է

Ռուս բանակի նախկին սպաներից կազմակերպւում են առանձին օրինակելի-վարժեցական (образцово-инструкторскіе) զօրամասեր և առանձին կորպուս:

Բոլշևիկները բռնեցին են Վորոնեժը

Հաղորդում են, որ Խորհուրդների տանկերը Վորոնեժից տեղափոխուել են Կուրսկ: Քաղաքը թողնելուց առաջ մեծամասնականները հրացանազարկ են արել պատանդների մեծ մասը, տանելով միւս մասը իրենց հետ: Քաղաքը յայտարարուած է պաշարողական դրութեան մէջ:

Մուրմանում

Սեպտեմբերի վերջերին դաշնակիցները գրաւել են Պովենեց, Պադովսս և Վոլոգդա քաղաքները:

Արխանգելսկում ափ են իջել 50,000 ամերիկական զինուորներ: Դաշնակից զօրքերի թիւը Մուրմանում առ 1 հոկտեմբերի հասնում էր 130 հազարի:

Ճապոն-ամերիկական զօրքեր

Վլադիվոստոկից հաղորդում են, որ Դալնի քաղաքը շուտով գալու են հինգ դիվիզիա ճապոնական և ամերիկական զօրքեր:

«ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՁԱՅՆ»-ի խմբագրութիւնը շնորհակալութեամբ ընդունում է ձրի կամ փոխանակութեամբ Ռուսաստանի, Հիւսիսային Կովկասի, Բաքուի և արտասահմանի թերթեր:

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՐԴԻ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԶԱՔԱԹԱԼԱՅԻ ՇՐՋԱՆՈՒՄ

IV

Քաղաքակիրթ և լուսաւորեալ ազգերի ու ցեղերի մէջ նոյնչափ կենսական նշանակութիւն ու արժէք ունի մտաւոր սնունդը՝ գրքերի ու լրագիրների ընթերցանութիւնը:

Սա մի ակսիոմա է, որի դէմ առարկելն անմտութիւն կը լինէր:

Սակայն ինչպիսի միանգամայն մտաւորապէս ստոր աստիճանի վրայ կանգնած պիտի լինի այն անհատը կամ ազգը, որը վերոյիշեալ ճշմարտութիւնը XX-րդ լուսաւոր դարում չընդունէ:

Մեր համեստ կարծիքով, այդպիսին կանգնած պիտի լինի անասնային ամենաստոր աստիճանի վրայ, որ միայն պահանջ է զգում իր որովայնի, ստամոքսի, օրգանիզմի սննդի, խոպառ հրաժարուելով, ինչպէս ասացինք, մտաւոր, մտքի կենարար սննդից:

Մեր ազգը դեռ դարեր առաջ զգալով մտաւոր սննդի մեծ կարեւորութիւնը և պահանջը, հաստատեց ամենուրեք եւրոպական և ասիական քաղաքներում տպարաններ ձեռնհաս ազգայինների ձեռքով, որոնք պարբերաբար մատակարարում էին և ներկայումս էլ մատակարարում են ազգին մտաւոր սնունդ:

Այս այսպէս լինելով մենք այսօր ցաւի սիրտ պիտի արձանագրենք ի շարս այլ շատ ցաւալի երևոյթների ու դէպքերի նաև մէկը, որը պիտի զզուանքով կարդայ ընթերցողը:

Բանը նրանումն է, որ 1860-ական թուականներին, շրջանապետ գեներալ Շելկովնիկեանի օրով, բացուեց Զաքաթալա քաղաքում պոստ-հեռագրատուն և այդպիսով մեր կիսավայրենի երկիրը հաղորդակցութեան մէջ մտաւ Ռուսաստանի և հարևան գաւառների հետ:

Սկզբում շաբաթը մի անգամ, իսկ յետագայում մինչև 1918 թ. ապրիլ ամիսը շաբաթական երեք անգամ պետական պոստը գնում գալիս էր, Նուխի, Թիֆլիս և այլ գաւառներ:

Թուրքերը մեր երկրում հաստատուելուն պէս ամենից առաջ աւելորդ համարեցին հաղորդակցութիւն պահպանել հարևան գաւառների ու կենտրոնի—Թիֆլիսի հետ՝ շաբաթը երեք անգամ պոստ ղրկելու կամ ստանալու, այլ գոհացան մի անգամով: Եւ այդ մի անգամ ստացուող պոստով [illegible] գրքերը, նամակներն ու ծանուցները, որոնք ստացւում էին [illegible] տէրերին չէին յանձնում, այլ ամբարւում էին պոստատանը բազմած «դրաքննիչ» [illegible] Համզաթբէկ Էֆենդիևի մօտ...

Այսպիսով պոստով ոչ մի հայ լրագիր, ոչ գիրք, ոչ նամակ չի ստացւում մինչև օրս. ինչ որ գալիս է՝ մնում է դ. դրաքննիչի մօտ կամ թիւրքաց հաստատութիւններում...

Հայերը կտրուեցին դուրս աշխարհից. նրանք չգիտեն ինչ՛ էր են կատարւում Եւրոպայում, հայաբնակ վայրերում իրենց արիւնակիցների վերաբերմամբ... Նրանց սրտից արիւն է կաթում, պատրաստ են օրերով սոված ու ծարաւ մնալ, միայն թէ իրենց հարազատներից, որոնք ապրում են ուրիշ քաղաքներում, գիւղերում կամ երկրներում, տեղեկութիւններ ստանային նրանց ողջութեան, առողջութեան մասին:

Նամակ կամ լրագիր ստանալը պատ է հայի համար, Թուրքի և Թիւրքի տեսակէտով վտանգաւոր միանգամայն... Ուստի նրանք կարգադրել են, որ հարևան գաւառները, նոյնիսկ Թիֆլիս գնացող-եկող ոչ միայն հայերին, այլ և թուրքերին, ռայլապաններին, կառապաններին, ճամբորդ թուրքերին մանրազնին խուզարկութեան ենթարկեն և հայերի հասցէով ղրկուած կամ ղրկուող նամակներն ու ամեն թուղթ գրաւեն:

Եւ ճշտութեամբ կատարւում է այս խիստ հրամանը: Հայոց դպրոցները փակ են մանուկների առջև: Պատկերը կատարեալ է:

Հմ. Դիմաքսեան

ՎՐԱՍՏԱՆ

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՊԱՐԼԱՄԵՆՏՈՒՄ

Հոկտեմբերի 29-ի նիստը

—

Նախագահում է Չխէիձէն:

Ընդունում է պոստ-հեռագրական

Ֆրանսիան դարձաւ գերմանական արշաւանքի ռազմաբեմ, քաջութիւն և խիղճ ունեցաւ հրաժարուելու իր անարխիստական անցեալից և շնորհիւ իր «անդուսպ» ինքնուրոյնութեան ընկաւ այնպիսի ծայրայեղութեան մէջ, որ նայիւ հաւատով դէպի ռուս կառավարութեան՝ լեհացիներին ուղղած կոչի անկեղծութիւնը, իր լրագրի էջերում «Կեցցէ ցարը» վերնագրով ներբող էր կարդում Ռուսաստանի տիրանին:

Հաւատարիմ մնաց իրեն Լենինը և, ինչպէս կը տեսնենք, տարաւ իր յետեից ռուս սոց.-դեմոկրատիայի ահագին մեծամասնութիւնը, որը և հասցրեց երկիրը ներկայ անօրինակ ճգնաժամին:

Միջազգային կոնգրեսների մշակած այդ «պատերազմական» սկզբունքները, ինչպէս ասացինք, իւրացրեց եւրոպական դեմոկրատիան և նախ և առաջ նրա առաջապահները—գերմանական սոցիալ-դեմոկրատիան և ֆրանսիական սոցիալիստական կուսակցութիւնը: Այն րոպէին, երբ Գերմանիան ենթարկուեց թշնամու յարձակման, առաջինը ես կը լինեմ, որ զէնքը ձեռքիս կը մտնեմ նրա պաշտպանների շարքը—պատասխանում էր Բեբելը ռէյխստագում իր հակառակորդներին, որոնք կասկածի էին ենթարկում սոցիալ-դեմոկրատիայի հայրենասիրութիւնը: «Ես ասել եմ—պատասխանում էր Լիբկնեխտը Էրֆուրտի համագումարում իր երիտասարդ հակառակորդներին, որոնք մեղադրում էին նրան շովինիզմի մէջ—ես ասել և ի հարկէ յաճախ կրկնել եմ, որ եթէ կը յարձակուեն մեզ վրայ, եթէ անհրաժեշտ կը լինի թշնամուն դուրս վանելու համար կռուել, մենք պատրաստ ենք պաշտպանելու հայրենիքը... Միթէ մեր սեփական շահը չի դրդել մեզ դուրս վանելու նրան, որ ներս կը խուժի մեր երկիրը, ինչպէս մենք դուրս կը քշենք մեր տունը մտած աւազակին: Բայց ես իմ այս բացատրութիւններիս միշտ էլ աւելացրել եմ, որ պատերազմը պիտի լինի անհրաժեշտ և արդար»*):

Իսկ սոցիալիզմի թէորետիկ Կաուցկին մարքսիստօրէն պատճառաբանելով հայրենիքի և նրա պաշտպանութեան գաղափարը, բողոքում է ընդհանուր գործադուլի և ըմբոստացման մեթոդների դէմ, որոնք տեսականապէս անընդունելի լինելով հանդերձ՝ գործնականապէս առաջ պիտի բերեն հիասթափութիւն և նահատակութիւն յանուն վերացական գաղափարի, որ մասսաների աչքին կերևայ իբրև մի անիրագործութիւն**):

Նոյն և աւելի ցայտուն վերաբերմունք է արտայայտում պատերազմի հանդէպ և ֆրանսիական դեմոկրատիան:

Ֆրանսիական սոցիալիստական համագումարը Փարիզում դեռ 1893 թւին յայտարարում էր. «Եթէ թշնամին ներս խուժի Ֆրանսիա, ոչ ոք չի կարող երկրի համար լինել աւելի եռանդուն և աւելի գիտակից պաշտպան, քան բանուորական կուսակցութեան սոցիալիստները»:

Ֆրանսիական մարքսիզմի ամենափայլուն ներկայացուցիչը, նշանաւոր կոմմունար Ժիւլ-Գէդը, կրկնելով Բեբելի յայտարարութիւնը հայրենիքի պաշտպանութեան վերաբերմամբ, ասում էր պարլամենտում. «Ես պնդում եմ, որ ֆրանսիական սոցիալիստները պիտի լինեն ինտերնացիոնալիստ և այս հանգամանքը ոչ մի կերպ չի նուազեցնում նրանց հայրենասիրական զգացմունքը»:

Անմահ Ժորէսը, որին ռուս սոց.-դեմոկրատներից շատերը ժպտով էին միայն սոցիալիստ անուանում և որի համար ուրիշ անուն չունէին քան հեգնանքով արտասանուող «օպպորտունիստ» խօսքը—այդ անմահ Ժորէսը իր «Նոր Զօրք» գրքի մէջ, իրեն յատուկ տաղանդով գրում է. «Այն երկիրը, որ իր գոյութեանը վտանգ սպառնացող րոպէին չի կարող վտանգել իր բանուորական դասակարգի ազգային ինքնապահպանութեան, երկիր չէ, այլ մի խղճուկ լաթ»: «Այն կառավարութիւնը, ասում է նա, որ կը լինի ազգային ինքնապաշտպանութեան կառավարութիւն և որ իր կողմը կունենայ ամբողջ արդարութիւնը, այդպիսի կառավարութիւնը հայրենիքի ճգնաժամին կարող է դիմել ամբողջ ազգի օգնութեան»*):

Ֆրանսիական դեմոկրատիան իր յայտարարութիւնների պատասխանատւութեան գիտակցութեամբ առանձնապէս զբաղուած էր որոշել այն պայմանները, որոնք պիտի պարտաւորեցնեն միջազգային դեմոկրատիային պատերազմի ծագման դէպքում այս կամ այն կողմը ճանաչելու արդար, յարձակման ենթակայ և, հետևաբար, համաշխարհային և նախ և առաջ ազգային դեմոկրատիայի պաշտպանութեան արժանի:

Դեմոկրատիայի խիղճը պահանջում էր պարզել այս մոմենտը և չենթարկել նրան ծանր գայթակղութեան այն րոպէին, երբ նա, ակամայ հրաժարուելով իր պրոլետարական համերաշխութիւնից և զէնք բարձրացնելով իր պրոլետար եղբօր դէմ, բնականաբար ուզում է անվերապահ վստահութիւն, որ նա գնում է իրապէս արդար գործի, իրապէս յարձակման ենթակայ հայրենիքի պաշտպանութեան:

Դեռ Լիբկնեխտը Էրֆուրտի համագումարում, որտեղ նա հրաւիրում էր պաշտպանել արդար պատերազմը և հայրենիքի սահմաններից դուրս վանել ներս խուժած թշնամուն իբրև աւազակի, դեռ Լիբկնեխտը զգում էր, թէ որքան առաձգական է և անորոշ արդարութեան այդ մոմենտը: Նա շատ լաւ գիտէր ի հարկէ, որ ֆրանս-պրուսական պատերազմը թէև ձեւականապէս սկսեց Նապոլէոնը, բայց իրապէս նրա ցանկացողը ու կեանքի կոչողը Բիսմարկն էր, որին յաջողուեց Էմսի հեռագրի պատմութիւնը: Այդ պատճառով Լիբկնեխտը շարունակելով իր ճառը, կարևոր էր համարում նախազգուշացնել իր ունկնդիրներին, որ ամեն մի ձեւականօրէն պաշտպանողական պատերազմ չի կարելի և միշտ էլ իրապէս պաշտպանողական համարել: Յաճախ նա, ով ձևացնում է, թէ պաշտպանւում է, իրապէս յարձակւում է»:

Ֆրանսիական սոցիալիստական կուսակցութիւնը, գիտակցելով այդ ֆորմալ մոմենտի կարդինալ նշանակութիւնը պատերազմի գնահատութեան և դեմոկրատիայի տակտիկայի որոշման հարցում, իրեն յատուկ սրամիտ պարզութեամբ և շիտակ հետևողականութեամբ լուծեց և այդ կնճռոտ խնդիրը և այդպիսով ոչ միայն դեմոկրատիայի, այլև բուրժուական կառավարութիւնների համար ստեղծեց մի որոշակի պայման, որի խախտումով նրանք զրկւում էին Ինտերնացիոնալի համակրութիւնից և աջակցութիւնից. «Պատերազմը, ասում է սոցիալիստական կուսակցութեան ձևակերպումը, եթէ ինքնին ակնյայտ կերպով պաշտպանողական չէ, համարւում է յանցաւոր միայն այն դէպքում, եթէ կոնֆլիկտի մէջ ընկած կառավարութիւններից մէկը կառաջարկի միւսին վէճը լուծել միջնորդ դատարանով և այդ միջնորդ դատարանի առաջարկութիւնը կմերժէ այն կառավարութիւնը՝ որին արուել է այդ առաջարկը»*):

Մենք դեռ կը տեսնենք թէ ներկայ համաշխարհային պատերազմի պատասխանատուութեան խնդրում ինչպիսի ճակատագրական նշանակութիւն ունեցաւ Գերմանիայի համար ֆրանսիական դեմոկրատիայի այսպիսի որոշումը:

Ալ'պեան

Վ Ր Ի Պ Ա Կ

«Համաշխարհային պատերազմը և ռուսական յեղափոխութիւնը» յօդուածներում, գլուխ I, սիւնակ 3—վերջին պարբերում տպուած է. «Երեք դար կեանք ունեցող ցարիզմը» պիտի կարդալ՝ «Երեք դար կեանք ունեցող դինաստիան». սիւնակ 4-րդ, տող 10 տպուած է՝ «Նացիոնալիստական միտքը» պիտի կարդալ՝ «սոցիալիստական միտքը». վերջին սիւնակի վերջին պարբերում փակագծում տպուած է՝ «ալջեբրա» պիտի կարդալ՝ «ալգեբրա»: Գլ. II. սիւնակ 3—ծանօթութեան մէջ տպուած է «գեղջում»—պիտի կարդալ—«գեղծում»:

---

*) Плехановъ. О войнѣ.

**) Каутскій. Патріотизмъ и Война.

*) Н. Жорданія. «Война и Миръ» (ընագիրը վրացերէն) Թարգմանութիւնը «Современный Міръ» ամսագրում № 7—8, 1916 թ.:

*) Жорданія. «Война и Миръ».

ցանցի լայնացման օրէնքի վերջնական բովանդակութիւնը: Մանդատային մասնաժողովի առաջարկով պարլամենտը չէ ճանաչում ռուս հրէայ պատգամաւորների մանդատները, որովհետև այդ պատգամաւորները ընտրուած են այնպիսի հիմնարկութիւնների կողմից, որոնց անդամների թւում կան ոչ-վրացահպատակներ:

Հերթական հարցն է Հիմնադիր Ժողովի ընտրութիւնների համար կազմած կանոնադրութեան քննութեան շարունակութիւնը: Այս հարցի շուրջը արտայայտւում են բոլոր կուսակցութիւնների ներկայացուցիչները, ենթարկելով այն խստիւ քննադատութեան: Այնուհետև անցնում են օրինագծի քննարկումին և I և II կէտերը ընդունւում են անփոփոխ:

Ուշ լինելու պատճառով միւս հարցերը թողնւում են միւս անգամին:

ԳՐԱԿ.-ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ. ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅ ԴՐԱՄ. ԸՆԿ. ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Շաբաթ, հոկտեմբերի 26-ին կայացաւ Հայ Դրամատիկական Ընկերութեան անդամների արտաքոյ կարգի ընդհանուր ժողովը Շիրվանզադէի նախագահութեամբ: Ժողովը, հակառակ սովորականին, այս անգամ բազմամարդ էր: Վարչութիւնն այդ ժողովը հրաւիրել էր նրա և դերասանական խմբի մէջ տեղի ունեցած ընդհարումը քննելու և նրա պատճառները պարզելու համար: Կարդացուած զեկուցումից երևաց, որ խումբը բաժանուել է վարչութիւնից ռեժիսեօրական խնդրի պատճառով: Վարչութիւնը նշանակել է ռեժիսեօր դերասաններից մէկին՝ Ոսկանեանին: Խումբը չի ընդունում այդ ռեժիսեօրին: Տեղի ունեցան տաք վիճաբանութիւններ: Երկու կողմերն էլ չափազանց գրգռուած էին, ուստի նախագահն ամէն կերպ աշխատում էր կրքերը հանդարտեցնել: Բուն խնդիրն այնքան լուրջ չէր, որ նրա պատճառով հայ բեմը տուժէր: Բարեբախտաբար ժողովում ներկայ պ. Ոսկանեանը յայտարարեց, որ ինքը հրաժարւում է ռեժիսեօրի պաշտօնից, և այս հանգամանքը փոխեց ժողովականների ռազմական տրամադրութիւնը: Դերասանները միացան: Միացաւ և՛ վարչութիւնը:

Երկար վիճաբանութիւններից յետոյ ընդունուեց նախագահի առաջարկած հետևեալ բանաձևը.

Դրամատիկական ընկերութեան անդամների արտաքոյ կարգի ընդհանուր ժողովը, քննելով վարչութեան և դերասանական խմբի մէջ ծագած միջադէպը և գտնելով, որ այդ միջադէպն այնքան կարևոր չէ, որ կարողանայ երկու մարմինների անջատման պատճառ դառնալ, առաջարկում է թէ վարչութեանը և թէ դերասանական խմբին թատրոնական գործը ներկայ սեզոնում ևս վարել առաջուայ ձևով: Այն է, որ ներկայացումները տրուեն վարչութեան ղեկավարութեամբ և հովանաւորութեամբ: Գալով ռեժիսեօրական խնդրին, ընտրութիւնն անել փոխադարձ համաձայնութեամբ:

—

Գրական-Գեղարուեստական Սալոնի հերթական երեկոյթը՝ նուիրուած Բագուայ աղէտին և հանգուցեալ հրապարակախօս քաղաքական գործիչ Ա. Շահխաթունեանի յիշատակին՝ կայացաւ Լէօի նախագահութեամբ, որը հակիրճ կերպով զեկուցանելով Բագուայ աղէտի մասին և Ա. Շահխաթունեանի գրական դէմքը, առաջարկեց յարգել թէ Բագւում ընկածների թէ Ա. Շահխաթունեանի յիշատակը: Ապա պատմական մի հայեացք ձգելով հինգերորդ դարու թշւառութիւնների, սրանց յաջորդ եօթներորդ դարու հայկական վերածնութիւնը և դարերով հայերի կրած հարուածներն ու նորից կազդուրուելը, հաւատ ներշնչեց, որ հայի համար կը բացուեն նորից պայծառ տարիներ, վերաշինելու իր կործանուած հայրենիքը:

Տ. Նազարեան յայտնեց, որ նա միջազգային մամուլին բողոք է ուղարկում Ղարաքիլիսում, Բագւում եղած կոտորածների առթիւ: Ապա սրոշուեց Սալոնի կողմից ներկայ լինել Ա. Շահխաթունեանի հոգեհանգստեան և թաղմանը պատգամաւորներ—ռուս մատենագիր պ. Ալեքսէյ Մոչին, Լէօ և Տ. Նազարեան: Հետևեալ հերթական երեկոյթը Ղարաբաղի և նրա պանծալի զաւակ Լաւֆառլի-բէկ Բեհբուդովին է նուիրւում:

ՔՐՈՆԻԿՈՆ

Խնդրում ենք այն բաժանորդներին, որոնք մինչև ժամը 11-ը չեն ստանում մեր լրագրի համարները, գրաւոր կամ հեռախօսի միջոցով յայտնեն գրասենեակի կառավարչին (հեռախօս № 10—99):

Ուսանողական ճաշարան.—Պոլիտեխնիկական ինստիտուտի մի խումբ ուսանողների նախաձեռնութեամբ ընկերակցական սկզբունքներով հիմնւում է ուսանողական ճաշարանի ընկերութիւն: Այս ընկերութեան անդամ լինել կարող են Թիֆլիսի բոլոր բարձրագոյն դպրոցների ուսանողները առանց սեռի խտրութեան:

✦ Դեղագործների ընկերութեան մէջ.—Անդրկովկասի դեղագործների ընկերութեանը թոյլատրուած է Գերմանիայից ձեռք բերել բոլոր հարկաւոր դեղորայքը և յարակից բժշկական իրերը:

✦ Կօօպերատիւների միութիւնը.—Անդրկովկասի կօօպերատիւների միութիւնը խնդիր է յարուցել վրաց կառավարութեան առաջ, որ վերջինս նիւթականապէս օգնութիւն հասցնէ Օզուրգեթի կօօպերատիւին, որը շատ է տուժել տաճիկների արշաւանքների ժամանակ:

✦ Մելիք-Ասլանովը.— Բագուից Թիֆլիս է եկել իր գնացքով Ադրբէջանի ճանապարհների հաղորդակցութեան նախարար Մելիք-Ասլանովը:

✦ Գեղապետ Աբխազեան.—Գնդապետ Աբխազէն նշանակուած է զինուորական նախարարութեան կից ռազմա-պատմական բաժանմունքի պետի օգնական:

✦ Պարենաւորման կոմիտէում.—Թիֆլիսի 3-րդ թաղամասի պարենաւորման կոմիտէի նախագահ Օ. Ս. Լազարեանի իր պաշտօնից հրաժարուելու պատճառով նրա փոխարէն ընտրուած է Ս. Ի. Պրոտկով, իսկ փոխ-նախագահ և քարտուղար՝ Վ. Վ. Ժղանովսկայա:

✦ Նաւթ.— Բագուից անցել է Բաթում 30 ցիստերն նաւթ, Ալեքսանդրապոլ 2. մազութ 20, բենզին 2, և իւղ 1 ցիստերն: Թիֆլիս է եկել 19 ցիստերն մազութ, 2 նաւթ և մի ցիստերն բենզին:

✦ Ազգայնացում.—Արդարադատութեան նախարարը առաջարկել է Թիֆլիսի դատաստանական պալատի աւագ նախագահին և դատախազին, որ այսուհետև բոլոր բլանկները պատուիրեն բացառապէս վրացերէն լեզուով:

✦ Ընտրութիւնների շուրջը.—Բաղաքային իրաւասուների առաջիկայ ընտրութիւնների նախապատրաստական աշխատանքների համար դումայի վերջին նիստում ընտրուել է յատուկ յանձնաժողով բաղկացած 15 հոգուց:

✦ Ա. Կալինձնին.—Ռուսաց ազգայնականութեան կողմից ընտրուած վրաց պարլամենտի անդամ Ա. Կալինձնուն պարլամենտի նիստին թոյլ չեն տուել մասնակցելու, պատճառաբանելով նրանով, որ պարլամենտի մանդատային յանձնաժողովը պատգամաւորի մասին իր եզրակացութիւնը չի տուել: Այս առիթով ռուսաց ազգային խորհուրդը բողոքել է:

✦ Վառելիքի խորհրդակցութիւն.—Վառելիքի խորհրդակցութեանը առաջարկուել է 150,000 փ. նաւթ, բայց խորհրդակցութիւնը դեռ ևս պայման չի կնքել, սպասելով, որ Վրաստանի և Ադրբէջանի միջև համաձայնութիւն կայացուի: Նոյն խորհրդակցութիւնն անհրաժեշտ է գտել նաւթի ազատ վաճառք մտցնել և նոյնիսկ ազատել արդէն գրաւած նաւթը:

✦ Գորիում.—Գորիում երևան է հանուել 1,800 փ. մազութ, որը ծախուել է Թիֆլիսի շուկայում:

✦ Վրաց բուսաբանական ընկերութեան մէջ.—Ընկերութեան ծրագիրը հաստատուած է Թիֆլիսի ընդհանուր դատարանի բաժանմունքի կողմից: Ընկերութեան ժամանակաւոր վարչութեան մէջ մտնում են՝ Դ. Վ. Կվիրիկիլիա, նախագահ, Գ. Զ. Զաչիբայա փոխ-նախագահ, Գ. Ց. Ժորդանիա քարտուղար, Կիպշիձէ, Ա. Գ. Բերուրիշվիլի. Ս. Կ. Չխէիձէ և Ա. Ս. Աննադարով գանձապահ:

✦ Կաթի խաղողը.—Կախեթի խաղողի բերքը միջին է: Գիւղացիք չեն ուզում ծախել իրենց խաղողը: Գնահատ[...]մ են 3000—3500 ռուբ. մի սապնին (մօտ 60 փութ), որը տեղում ծախւում է փութը 63—65 ռուբլի:

✦ Արտակարգ դատարան.—Մօտ օրերս կբացուեն Վրաստանի արտակարգ դատարանի նիստերը: Առաջին հերթին պիտի լսուի Յովսէփ Սարգսեանի գործը, որը մեղադրւում է Մահմեդ Իզմայիլովին կողոպտելում: Մեղադրական ակտը յանձնուած է մեղադրեալին:

✦ Էրզրումի գերիները.—Տաճկական արևելեան ֆրոնտի հրամանատար Քեալի-փաշան հեռագրով յայտնել է Հայաստանի դիւանագիտական ներկայացուցիչ Ջամալեանին, որ Էրզրումի գերի հայերը ազատուած են և ուղարկուած Երևան:

✦ Սև-ծովեան երկաթուղու վրայ.—Սոչիից հեռագրում են Վրաստանի ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրին, որ Սև ծովեան երկաթուղու ծառայողներին ռոճիկ տալու համար փող չկայ: Բարդութիւններից խուսափելու համար կառավարութեան լիազօր գեներալ-նահանգապետը թոյլատրել է ծախել աւելորդ գոյքերը և ծառայողներին սրանով բաւարարել: Խնդրում են ճանապարհների հաղորդակցութեան նախարարի համաձայնութիւնը:

✦ Տելեգրաֆիստների խնդրագիր.—Միխայլովօ կայարանի տելեգրաֆիստը հեռագրել է Վրաստանի ճանապարհների հաղորդակցութեան նախարարին հետևեալը՝ «Սոված ենք: Երկու ամիս է ռոճիկ չենք ստացել: Ապրելու միջոցներ չունենք: Խնդրում ենք կարգադրութիւն անէք ռոճիկները բաժանելու համար, այլապէս քաղցած փորով գործի գլուխ գալ չենք կարող»:

✦ Սանահնի միջադէպը.—Հայաստանի դիւանագիտական միսիայի կողմից Սանահին ուղարկուած դելեգացիան հայ-վրացական միջադէպը հարթելու համար, վերադառնալով՝ յայտնում է, որ Սանահնի միջադէպը հարթուած է բարեյաջող կերպով:

✦ Դասախօսութիւններ.—Ծուռով Կարա-Դարվիշը գեղարուեստական «Յուշկապարիկ» ստուդիայում կը սկսի կարդալ մի շարք գրական դասախօսութիւններ «Համաշխարհային մարդը նորագոյն պօէզիայի մէջ (ֆուտուրիզմը)» վերնագրով: Առաջին դասախօսութիւնը նուիրուած կը լինի ֆուտուրիստ—բանաստեղծ Վլադիմիր Կամենսկիին «Անարխիստ-բանաստեղծ» վերնագրով: Երկրորդը՝ «Ֆուտուրիզմը ներկայ էպօխայի ազդակը» և այլն: Մուտքը կը լինի համբուտական:

✦ Տուգանք.—3000 ռ. տուգանքի է ենթարկուած Միքայէլ Սարգսեանը՝ կօշիկը սակագնից բարձր գնով վաճառելու համար:

✦ Կողոպուտ.—Հոկտ. 29-ին Ռուիշչևսկի փողոցի վրայ անյայտ մարդիկ յարձակուելով Լևոն Եղիազարովի և Ծգնաւորովի վրայ տանում են 4512 ռ. և անհետանում:

✦ Ինքնասպանութիւն.—Հոկտ. 29-ին Կազբեկսկի փողոց տուն № 11-ում կախուել է կօշկակար Իւան Օմուաշվիլին, թողնելով մի գրութիւն, որտեղ ասում է, որ կնոջ մահից յետոյ չէ ուզում ինքը ապրել:

✦ Դուշեթի գաւառում գեմսկի ընտրութիւնները նշանակուած են նոյեմբերի 10-ին:

✦ Ներկայացումներ.—Հինգշաբթի, հոկտեմբերի 31-ին, Արտիստական ընկերութեան թատրոնում, Հայ Դրամատիկ Դերասանների Միութեան նախաձեռնութեամբ կը ներկայացուի Բիսսոնի յայտնի «Անյայտ կին» դրաման:

✦ Նոյն օրը, Զուբալովի անուան Ժողովրդական Տան Հայ դրամատիկ խմբակցութեան նախաձեռնութեամբ կը խաղացուի Դ. Դեմիրճեանի մեծ ընդունելութիւն գտած «Դատաստան» դրաման:

ԱՅՍՕՐ

Ժամը 12-ին կը լինի Վրաստանի պարլամենտի նիստը: Օրակարգն է՝ Սահմանադիր Ժողովի օրինագծի մշակումը:

ԳԵՐՄԱՆ.-ՀԱՅԿ. ԿՈՒԼՏՈՒՐԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Շաբաթ, ամսիս 26-ի Միութեան հերթական ազատ հաւաքոյթում Դր. Ա. Դիրր խօսեց Մոլլա-Նասրէդդինի մասին, տալով նորանոր տեղեկութիւններ և համեմատելով նրա առակները եւրոպական և ասիական [illegible] որ նոյն [illegible] օրինակ[illegible] Յ. Օհանեանցի «Armenische Funken» (Հայոց կայծեր) գրքից Մոլլա Նասրէդդինի մի քանի առակները:

Թէյի ժամանակ պր. Նոյմանը կարդաց իր փոքրիկ դաւեշտական կոմեդիան գերման. լեզուով «Բաղաքացի Բեկլաշի տօնախմբութիւնը» կամ «Ռուսական 1917 թւի ազատութեան կուիները»:

Պր. Ֆոն Ֆրանքը (Բ. Ամիրջանի աշակերտ) երգեց գերմաներէն, հայերէն և ռուսերէն լեզուով մի մի երգ (բարիտոն) ու արժանացաւ բուռն ծափահարութեան:

Ի վերջոյ մեծ հաճոյք պատճառեց պ. Բ. Ամիրջանը իր գրաւիչ երգերով (հայերէն), թողնելով հանդիսականների վրայ խոր տպաւորութիւն և վարձատրուեց դղրդուն ծափահարութեամբ:

Երեկոն անցաւ շատ ուրախ, բայց դժբաղդաբար գերմ. հիւրերը զրկուած լինելով մնալու պատեհութեամբ և ամէն բողէ ըսպասելով ճանապարհելու հրամանին՝ հնարաւորութիւն չունեցան մասնակցելու հաւաքոյթին. պատգամաւորութիւնից կային միայն մի քանի հոգի:

Յ. Օ.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

„ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՁԱՅՆ“-Ի

գրասենեակում վաճառւում է նրա հրատարակութեամբ լոյս տեսած ԳԷՈՐԳ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

■ ■ ՁԵՄՍՏՒՈՆ ■ ■

ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ և ՎՐԱՍՏԱՆՈՒՄ

ԳԻՐՔԸ

Գինը 50 կոպէկ:

Գլխ. գրասենեակ՝ Головинскій пр. № 25. 10—1

«ԺՈՂ. ՁԱՅՆ»-ի գրասենեակում վաճառւում են հետևեալ գրքերը:

Գ. ՄԵԼԻՔ-ՂԱՐԱԳԵՕԶԵԱՆԻ

«Գերմանիայի հայ ուսանողութիւնը», «Отношеніе Германіи къ Россіи во время русско-яп. войны», «Къ характеристикѣ совр. нѣмцевъ», «Մարդու կազմուածքը» կազմալուծուող նկարներով, Ահարոնեանի «Բաշօ»-ն (ռուսերէն), Շիրվանզադէի «Հրդեհը» (ռուսերէն), Կարապետեանի «Քրիստոփոր Կարա-Մուրզա»:

ԶԳՐԱՄԻՆԻ

ս. Աւետեաց ու ծխական դպրոցի հոգաբարձութիւնը յայտնում է, որ նոր աշակերտների ընդունելութեան խնդիրները, ծննդեան և ծաղկի պատուաստման վկայականների հետ ընդունւում են ամսիս 29-ից մինչև նոյեմբերի 2-ը դպրոցի գրասենեակում, ցերեկուայ ժամը 1-ից մինչև 2-ը: Թոշակագրամ մինչև ուսումնական տարուայ վերջը հարիւր ռուբլի, որի կէսը յիսուն ռուբլին պէտք է ներկայացնել խնդրի հետ: Հին աշակերտներն ևս վերոյիշեալ ժամանակում պէտք է յայտնեն, իրենց ցանկութիւնն, որ կամենում են շարունակել, ներկայացնելով նաև ուսման վճարի կէսը 50 ռ.: Այդ ժամանակամիջոցում խնդիր չտուողը կամ չյայտնողը համարւում է դպրոցից դուրս: 2—2

„Գ. Գ. ԱԴԵԼԽԱՆՈՎ“

Կաշուարդիւնաբերական ակցիոնական ընկերութիւնը

սրանով յայտնում է ի գիտութիւն հասարակութեան, որ Ակցիոներական Ընկերութեան մագազինում, որ գտնւում է Միջին փողոցում, Թիֆլիսի վարկային ընկերութեան տանը

ԾԱԽՒՈՒՄ Է

ՋԱՆԱԶԱՆ ԳՈՅՆԻ ՄԱՀՈՒԴ

ձմերային վերարկուի և ուսուպկայի համար:

Նոյն տեղում ծախւում են բազմազան պատրաստի վերարկուներ և պիդժակներ: 0—13

Թիֆլիս, Տպարան Վրաց Տպագրական Ընկ.